

٢٨١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسه: محمد صفی خان
عنوان و نام پدیدآور: اصول علم جغرافیا: شناختی از سه کتاب درسی جغرافیا / تالیف
محمد صفی خان؛ پژوهش جواد صفی نژاد، غلامرضا سحاب.
مشخصات نشر: تهران: دنیای جغرافیای سحاب، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۱۲۱ص: مصور، نقشه؛ ۱۴/۵×۲۱/۵س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۶۰-۰۸-۹
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: جغرافیا -- متون قدیمی تا قرن ۱۴
شناسه افزوده: صفی نژاد، جواد، ۱۳۰۸ -
شناسه افزوده: سحاب، غلامرضا، ۱۳۲۷ -
رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ الف ۲۴/م ۶۹۳ G
رده بندی دیویی: ۹۱۰/۹۱۷۶۷۱
شماره کتابشناسی ملی: ۳۶۷۸۶۴۹

اصول علم جغرافیا

جغرافیای محمد صفی خان

«نسخه برابر اصل»

در سال ۱۳۱۶ قمری - ۱۸۹۹ میلادی

شناختی از سه کتاب درسی جغرافیایی

پژوهش

جواد صفی نژاد - غلامرضا سحاب

دنیای جغرافیای سحاب

اصول علم جغرافیا

جغرافیای محمد صفی خان

تالیف محمد صفی خان

نسخه برابر اصل

در سال ۱۳۱۶ قمری - ۱۸۹۹ میلادی

شناختی از سه کتاب درسی جغرافیا

پژوهش جواد صفی نژاد - غلامرضا سحاب

سرپرست طرح غلامرضا سحاب

مجری طرح نیما سحاب - مدیر دنیای جغرافیای سحاب

سایر همکاران

امور هنری مهین طاهری نیا

صفحه آرا سعید ناظری

فهرست نامه، تنظیم و توضیحات سید مهدی آقامحمدباقر

طراح جلد محمد صادق

چاپ دیجیتال وحدت

شمارگان ۵۰۰ جلد

نوبت چاپ چاپ اول آذرماه ۱۳۹۳

شابک ۹۷۸-۶۰۰-۷۶۶۰-۰۸-۹

قیمت ۳۰۰۰۰ تومان

دنیای جغرافیای سحاب

کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است

نشانی دفتر دنیای جغرافیای سحاب:

تهران - میدان نوینباد - خیابان شهید لنگری - خیابان صنایع - شماره ۳۰ - واحد ۳۰۳

تلفن ۲۲۹۳۳۷۵۸_۲۲۹۳۰۹۳۷

مقدمه

جغرافیای محمد صفی خان، سومین کتاب از مجموعه کتابهای جغرافیایی دوره قاجار است که توسط موسسه «دنیای جغرافیای سحاب» و به منظور دسترسی بهتر محققان به کتابهای مرجع جغرافیایی به چاپ رسیده است. این کتاب نیز همچون سایر کتابهای این مجموعه علاوه بر آنکه نسخه برابر اصل است حاوی توضیحات مناسب و فهرست اعلام جهت آشنایی بیشتر مخاطبان است که در راستای فعالیت های علمی - پژوهشی این موسسه منتشر و در اختیار محققان و پژوهشگران قرار گرفته است.

این کتاب مجموعه ای شناختی از سه چاپ کتاب درسی جغرافیایی است. مولف هرسه چاپ، محمد صفی خان است و در زمان حکومت مظفرالدین شاه قاجار به رشته تحریر درآمده است. هرسه چاپ سنگی، قطع جیبی و به خط نستعلیق تحریر شده است. نخستین کتاب از این مجموعه «اصول علم جغرافیا» است که به صورت سوال و جواب نگاشته و در تالیف این سه کتاب از نقشه نیز استفاده شده است.

از آنجایی که نسخه اصلی این سه چاپ کتاب نایاب ولی در آرشیو دنیای جغرافیای سحاب نگهداری می شود، انتشار آن به عنوان سندی با ارزش و راهنمایی مناسب می تواند در دسترسی به منابع گذشته جغرافیا مورد استفاده قرار می گیرد.

امیدوارم انتشار کتابهایی از این سری که با نگاه کارشناسانه انتخاب شده اند بتواند کمبودهای موجود در فضاها و تحقیقاتی و پژوهشی کشور را پر کند و راهگشای مناسبی برای پژوهشگران حوزه جغرافیا باشد. کتاب حاضر با مقدمه ای از استاد بزرگ جغرافیا جناب آقای دکتر جواد صفی نژاد تقدیم حضور علاقه مندان شده است.

با یاد و نام پدرم زنده یاد استاد عباس سحاب (۱۳۰۰-۱۳۷۹)، پدر کارتوگرافی ایران

غلامرضا سحاب - آذرماه ۱۳۹۳

دوره اولی

کلیات جغرافیا / ۱

قطعات خمه کره / ۶

۱- آسیا / ۶

۲- اروپا / ۹

۳- افریقا / ۱۲

۴- امریکا / ۱۵

۵- اقیانوسیه / ۱۸

جغرافیای مقدس / ۲۰

استاتیستیک / ۲۲

دوره دوم

جغرافیای عمومی / ۲۶

۱- اصطلاحات جغرافیائی / ۲۶

۲- زمین / ۴۱

قطعات خمه / ۵۷

۱- آسیا / ۵۷

۲- اروپا / ۶۷

۳- افریقا / ۸۰

۴- امریکا / ۸۸

۵- اقیانوسیه / ۹۷

جغرافیای ملتی / ۱۰۰

ایرن / ۱۰۰

جغرافیای طبیعی ایران / ۱۰۰

جغرافیای محمد صفی خان

سال ۱۳۱۶ قمری - ۱۸۹۹ میلادی

شناختی از سه چاپ کتاب درسی جغرافیای محمد صفی خان

پژوهش جواد صفی نژاد - غلامرضا سحاب

چاپ اول کتاب:

اصول علم جغرافیا (چاپ
نخست)

مولف: محمد صفی ابن مرحوم
محمد حسینخان ادیب الدوله
(ناظم)، طهران

سال چاپ: ۱۳۱۶ هـ ق (۱۸۹۹ م)
(زمان مظفرالدین شاه قاجار)

اندازه و محتوا: قطع جیبی، چاپ
سنگی و به خط نستعلیق است.

این کتاب شامل یک مقدمه و ۱۲۱
صفحه متن است که هر صفحه ۱۲

سطر به صورت سوال و جواب دارد.

همچنین در این کتاب نقشه های

دست رنگ پنج قاره و یک نقشه

ایران در اندازه ۱۳ X ۱۵ سانتی متر مشاهده می شود.

امضای این نقشه ها چنین است: «عمل رضای مهندس»

این کتاب در زمان صدارت میرزا علی اصغر خان امین السلطان صدراعظم
با اجازه جعفر قلیخان نیرالملک، وزیر علوم و معارف و به دستور مقخم علیخان
ناظم العلوم، رییس و مدیر مدرسه علمیه و ابتدائیه مظفریه منتشر شده است و
اعتمادالسلطنه (محمدباقرخان)^(۱) بر آن مهر تایید زده است.

(۱) پس از درگذشت محمد حسنخان اعتمادالسلطنه در سال ۱۳۱۳ هجری قمری، محمد باقرخان ادیب
الملک به لقب اعتمادالسلطنه ملقب شد و به منصب وزارت انطباعات و دارالتالیف رسید.
شیبانی میرزا ابراهیم؛ منتخب التواریخ، تهران، علمی، ۱۳۶۶، صفحه ۳۰۰.

۲۰
اصول علم جغرافیا
تألیف میر محمد صفی ابن مرحوم ادیب الدوله
طاب ثراه (طهران)
۱۳۱۶
۵۶۵

صفحه اول چاپ نخست کتاب

چاپ دوم کتاب:

کتاب جغرافیا: تکمیل شده به
انضمام جغرافی ایران. (چاپ دوم)
مولف: محمد صفی خان
باتصویب وزارت جلیله معارف
سال چاپ: ۱۳۲۲ هـ ق (۱۹۰۵ م)
(در زمان مظفرالدین شاه قاجار)
اندازه و محتوا: قطع کتاب جیبی،
چاپ آن سنگی و به خط نستعلیق
است. کتاب مذکور به دو دوره اول
و دوم تقسیم شده است، دوره اول
«جغرافیا» که خود در چهار قسمت
تقسیم شده است.

کتاب جغرافیا

که تا به امروز در دسترس نیست، با انضمام جغرافی ایران

تألیف محمد صفی خان

مترجم وزارت معارف

نسخ ایرانی سال ۱۳۰۰ هـ ق

نسخ ایرانی سال ۱۳۰۰ هـ ق

نسخ ایرانی سال ۱۳۰۰ هـ ق

نسخ ایرانی سال ۱۳۰۰ هـ ق

چاپ دوم

فهرست

تقریباً ۱۳۰۰

در زمان مظفرالدین شاه قاجار

صفحه اول چاپ دوم کتاب

قسمت اول: جغرافیای محلی، صفحات ۱ تا ۸
قسمت دوم: کلیات جغرافیا، صفحات ۹ تا ۱۵
قسمت سوم: جغرافیای محلی (ایران)، صفحات ۱۶ تا ۳۱
قسمت چهارم: جغرافیای عمومی، صفحات ۳۲ تا ۶۲ به همراه ۲ صفحه
فهرست

دوره دوم به سه قسمت تقسیم شده است:
قسمت اول: زمین، صفحات ۱ تا ۴۹ که خود به سه فصل تقسیم گردیده است.
فصل اول: کلیات علم هئیت، صفحات ۱ تا ۱۶
فصل دوم: اصلاحات جغرافیا، صفحات ۱۷ تا ۲۷
فصل سوم: انسان، جمعیت، صفحات ۲۷ تا ۴۹
قسمت دوم: جغرافیای پنج قطعه عالم، صفحه ۱ تا ۱۱۳.

قسمت سوم: جغرافیای ایران ، صفحات ۱ تا ۱۱۳.

فهرست مطالب: صفحات ۱ تا ۴ به همراه نقشه ها بدون ذکر صفحه در محل مربوط

کتاب دارای نقشه های کلی مبتدی شناختی و دست رنگ و در صفحه اول کتاب، مَهرِ بیضی شکل «اداره انطباعات» دیده می شود. این مَهر مجوز انتشار کتاب در آن زمان بوده است.

« محمد صفی خان ، مدیر مدرسه علمیه قبلا یک کتاب جغرافیایی برای مبتدیان مدارس تالیف کرده بود که اکنون نایاب و چاپ مجدد آن مورد نیاز است. از این رو مولف به بازبینی و تکمیل آن پرداخته و محتوای آن را به دو قسمت تقسیم کرده ، قسمت اول مختصرو برای مبتدیان در نظر گرفته شده و قسمت دوم مفصل تر برای کلاس های متوسطه و بالاتر که نسبت به چاپ قبلی دارای مزیت و اضافاتی است که با نقشه هایی از ایران و پنج قاره عالم همراه است و بخشی از آن به جغرافیای ایران نیز اختصاص دارد که مناسب حال شاگردان مدارس و علاقه مندان به جغرافیا است. چاپ جدید این کتاب در مدرسه علمیه و کتابفروشی های معتبر به قیمت هشت هزار (هشت قران) به فروش می رسد.»^(۱۲)

(۲) تربیت ، روزنامه هفتگی ، شماره ۳۶۲ مورخ ۲۰ ربیع الاول ۱۳۲۳ هجری قمری - ۲۵ می ۱۹۰۵ میلادی ، صفحات ۱۸۱۱ و ۱۸۱۲ ، چاپ جدید ، جلد سوم. از انتشارات کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران با همکاری سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش ، رحلی، نسخ
این آگهی برای چاپ دوم کتاب داده شده است که در سال ۱۳۲۲ هجری قمری به چاپ رسیده و اطلاعیه مذکور نیز در اوایل سال بعد منتشر شده است.

چاپ سوم کتاب:

کتاب جغرافیا، چاپ سوم

مولف: محمد صفی خان

سال چاپ: ۱۳۲۵ تا ۱۳۲۶ هـ ق

(۱۹۰۸ - ۱۹۰۹ م)

چاپ سوم کتاب دارای مطالب و عناوینی است همانند چاپ دوم ولی با دو کاتب مختلف، که کاتب چاپ سوم در پایان کتاب با نام «میرزا نعمت الله معین الکتاب» معرفی شده است. این کتاب به اهتمام آقا اسماعیل کتابفروش به چاپ رسیده است. صفحه گذارهای متن کتاب با صفحات فهرست کتاب همخوانی

کتابسازان
کتابخانه ملی و مجلس شورای اسلامی ایران
تألیف: محمد صفی خان
بجوب وزارت معارف
فرع ایرانی معادلات با ۴۰۰ متر
فرع ایرانی معادلات با ۴۰۰ متر
فرع ترجمه معادلات با ۴۰۰ متر
فرع ترجمه معادلات با ۴۰۰ متر
چاپ سوم
مطبعان
تقریباً ۱۳۲۵
به نام: ان سرفتن کتب و غیره

صفحه اول چاپ سوم کتاب

ندارند. فهرست پایانی کتاب دقیقاً همان فهرست چاپ دوم است ولی در مجموع، کتاب (به جز نقشه ها) دارای ۲۹۶ صفحه با قطع جیبی، چاپ سنگی و خط نستعلیق است.

چاپ سوم کتاب علاوه بر نقشه های آموزشی (همانند چاپ دوم) دارای نقشه های پنج قاره به انضمام یک نقشه ایران و یک نقشه تهران (ص ۲۴۷) است. نقشه تهران کتاب از نقشه سال ۱۳۱۶ هجری قمری عبدالغفار نجم الدوله برداشته شده است زیرا این نقشه در گوشه نقشه بزرگ عبدالغفار به چاپ رسیده است.

مدارس دارالفنون و علمیه

مدرسه دارالفنون در سال ۱۲۶۸ هجری قمری (۱۸۵۱ میلادی) [دی ماه] به دست ناصرالدین شاه قاجار رسماً افتتاح شد و رضاقلیخان هدایت و فرزندش جعفرقلیخان ریاست و نظامت مدرسه را به عهده گرفتند. پس از گذشت ۱۸ سال، نظامت مدرسه به محمد حسین خان فرزند محمدحسنخان اصفهانی رسید. وی علاوه بر رتبه سرتیپی نظامی، ناظم مدرسه دارالفنون هم بود و در سال ۱۳۱۲ هجری قمری به لقب ادیب الدوله نیز مفتخر شد. محمد حسینخان ادیب الدوله پدر محمد صفی خان جغرافی دان بود که ما تالیفات او را در حوزه جغرافیا در این کتاب معرفی کرده ایم.

در سال ۱۳۱۳ هجری قمری ناصرالدین شاه کشته شد و مظفرالدین شاه، ولیعهد او به پادشاهی رسید. یکی از مدارسی که در زمان سلطنت مظفرالدین شاه در سال ۱۳۱۶ هجری قمری افتتاح شد، مدرسه علمیه بود. محل این مدرسه در آغاز حدود اوایل خیابان لاله زار تهران بود. کلاس های مدرسه دارای دو سال آخر ابتدایی و سه سال اول متوسطه بودند. مدیر مدرسه نیز علی خان ناظم العلوم بود و مدرسه دو نفر ناظم داشت. ناظم بخش سه سال اول متوسطه محمد کاظم خان رشتی و ناظم قسمت ابتدایی محمد صفی خان پسر محمد حسین خان ادیب الدوله بود. این مدرسه یک کتابخانه کوچک، چند نقشه جغرافیایی و دو کره جغرافیایی داشت که مدارس دیگر از داشتن آن ها محروم بودند. پس از استعفاء ناظم العلوم مدیر مدرسه، حاج مخبرالسلطنه هدایت، مدیریت مدرسه را بر عهده گرفت و چون مخبرالسلطنه، فرصت رسیدگی به امور مدرسه را نداشت مدیریت مدرسه هم به عهده محمد صفی خان واگذار شد.^(۳)

محمد صفی خان علاوه بر نظامت و مدیریت در مدرسه علمیه به خاطر

(۳) با بهره گیری از کتب زیر:
الف: محبوبی اردکانی دکتر محمد حسین، تاریخ موسسات تمدنی جدید در ایران، جلد اول،

کوشش های فرهنگی بی دریغ خود، مورد توجه گردانندگان وزارت علوم و معارف قرار گرفت و در روزنامه «تربیت» درباره او چنین نوشته شد: «وزارت جلیله علوم و معارف، جناب، آقای محمد صفی خان، ناظم مدرسه علمیه را که سال ها در مدرسه مبارکه دارالفنون تحصیل کرده و با کفایت کامل به خدمات علمی پرداخته، به عضویت مجلس معارف، منصوب فرموده و مفتشی کل مکاتب و مدارس جدید مظفریه به او سپرده شده^(۴) و نامبرده هر هفته اخبار و اطلاعات مدارس و مکاتب را به مجلس (معارف) وزارت خانه می دهد.^(۵)»

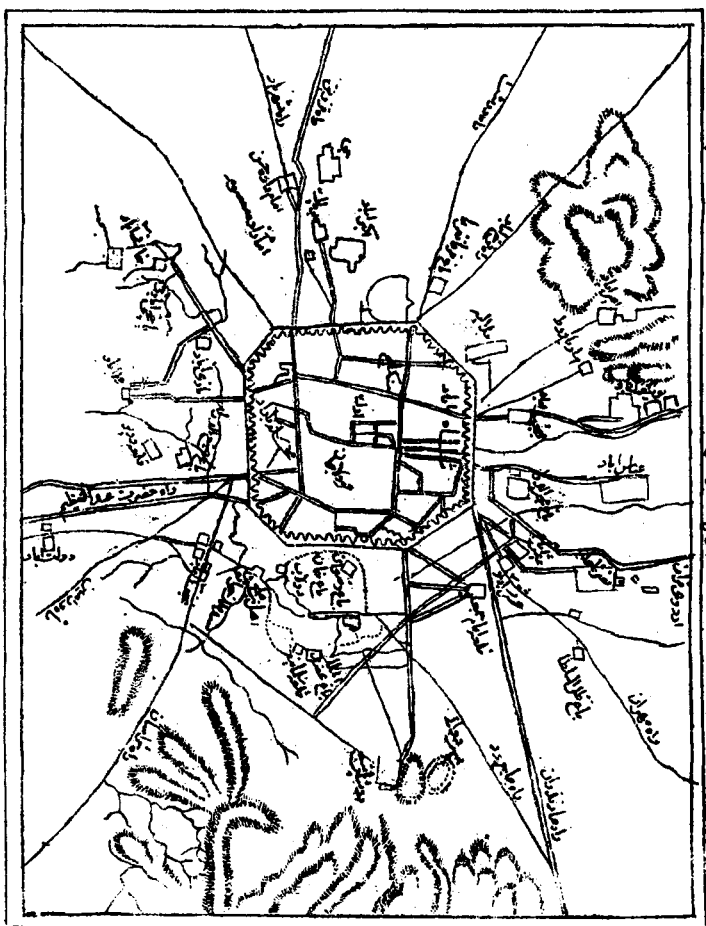
-
- دانشگاه تهران، ۱۳۵۴، صفحات ۲۶۳ تا ۲۶۵، ۳۸۰، ۳۸۴ و ۳۸۵
- ب: شیبانی صدیق الممالک میرزا ابراهیم، منتخب التواریخ، تهران، علمی، ۱۳۶۶، صفحه ۲۹۷
- ج: اعتمادالسلطنه محمد حسن خان: مرآت البلدان ناصری، جلد دوم، به تصحیح دکتر عبدالحسین نوایی و میرهاشم محدث، دانشگاه تهران، ۱۳۶۷، ص ۱۰۹۲.
- ۴) تربیت، روزنامه هفتگی: شماره ۲۹۲، مورخ ۹ رجب ۱۳۲۱ هجری قمری (اول اکتبر ۱۹۰۳ میلادی)، ص ۱۲۴۷، جلد دوم چاپ جدید.
- ۵) همان ۹۰ شعبان ۱۳۲۱ هجری قمری (۱۹ نوامبر ۱۹۰۳ میلادی)، شماره ۲۹۸، ص ۱۲۹۳، جلد دوم.

نقشه طبیعی ایران متدویم در
کتاب جغرافیای محمد صفی خان
چاپ سوم، ۱۳۲۵ هجری قمری،
صفحات ۲۹ و ۳۰ و ۳۱ در اندازه ۱۶ X
۲۱ سانتی متر.

خاندان پادشاهی در سال ۱۲۴۲

نقشه تهران و اطراف

نقشه تهران و اطراف ، مندرج در
کتاب جغرافیای عهد صفی خان
، چاپ سوم ، در سال ۱۳۲۵ هجری
قمری . صفحات ۲۶۱ و ۲۶۷ در
اندازه ۱۸×۱۶ سانتی متر

دوره اولی بسم الله الرحمن الرحیم کلیات جغرافیا

کتابخانه مجلس شورای ملی
دفتر کتابت و نشر
تجدید معارف
چاپخانه

س جغرافیا چیست
ج جغرافیا هم وصف الارض است که در آن
بحث شود از چگونگی سطح زمین

س علم جغرافیا چند قسم است
ج دو قسم جغرافیای طبیعی و جغرافیای انسانی
س جغرافیای طبیعی که است
جغرافیای طبیعی است که در آن از خشکیها و دریاها و کوهها

در هر چه خدا و خلق فرموده و بطبع در روی زمین موجودند بشناسید

س خرفای مکی که است

ج خرفای مکی است که در آن شرح میدهد لطایف و نکات

س زمین برینکلت

ج زمین کردیت یعنی گروهی که در شکل کلود

س سطح زمین مثل گلوله صاف و بوار است

ج خیر سطح زمین گویا بنبه های یاد دارد که بنبه های

آنها کوه گویند و در کوه های آن نمک گریزی آب شور جمیع شده که

نه چار یک زمین را گرفته و آنرا دریا نامند

س کوه ارضیه چیست

ج کوه ارضیه یا تریا، کوه است از تنوا که در

آن شکل خیمه ها و دریای زمین را کشیده اند

س نقشه جغرافیایی است

ج نقشه ای جغرافیائی منویای کاغذ باشد که در روی آن یا شکل تمام زمین یا شکل بعضی از قطعات زمین کشیده اند

س جهات اصلیه کدامند

ج سمتی از زمین که قطب از آنجا طلوع میکند مشرق است و سمتی که در آنجا غروب نماید مغرب و چون قسمی باشیم که در است با طرف مشرق باشد رو بر در شمال و پشت سر را جنوب گویند مشرق و مغرب شمال و جنوب را جهات اصلیه یا جهات اربعه مینهند

س سطح زمین از چه مرکبت

ج سطح زمین مرکبت از آب خاک و کمی از دریا و خشکی

س خشکیهای زمین چند قسمت اند

ج رقت خشکی بزرگ که ارض القاره با قاره
 قدیم ؛ دنیای قدیم کونیند از همه طرف آب بران
 هاد دارد خشکی دیگر که دنیای جدید ؛ یکنی دنیا
 انند خشکی کو کله از آن که قاره جنوبیه ؛ هولند
 جدید ؛ استرالیا خونه

س دنیای قدیم چند قسمت است

ج رقت اروپا و آسیا و افریقا
 س نام خشکی هینسه از چند قسمت کرده اند

ج پنج قسمت اروپا و آسیا و افریقا که رقت دنیای
 قدیمه و امریکا که دنیای جدید بهر قسمت چهارم میشود با جسته
 قسمت نیم اقیانوسیه است که قاره جنوبیه باشد بهر ابر
 اطراف آن

س جزیره پیت

ج هر خشکی کم دستی که از همه طرف آب دور آزار گرفت

باشد جزیره گویند

س آهای دنیا را خد قسنت کرده اند

ج پنج قسمت که هر کدام را قیانوس بحر محیط کرده

اول اقیانوس کسپر در مشرق دنیای قدیم و مغرب

دنیای جدید دویم اقیانوس عربی با قیانوس

اطلس در مغرب دنیای قدیم و مشرق دنیای جدید سیم

قیانوس هند با این سه دنیا و آیهای دهر ایام چهارم

اقیانوس منجمد شمالی در شمال زمین چشم قیانوس

منجمد جنوبی در جنوب آن

(۶)
قطعات خمسہ کرہ

۱. آسیا

س حدود آسیا را بیان کند

ج آسیا محدوده است از طرف شمال قبا یوس نجد شمالی و از طرف
مشرق قبا یوس کبر و از طرف جنوب قبا یوس مند و از طرف مغرب بحر

س ممالک عمده آسیا و شهرهای بزرگ آنها را بشمارد

ج اول در شمال سیبری و دوسم است که شهر بزرگ آنرا
تو بولسک بنامند

دویم در مشرق مملکت چین با خانات که پایتخت آن جالغ
با کین میگویند و شهرهای عمدتاً آن ناکمن و کانتون است
سبم مملکت ژاپون با مچین است که پایتخت آنرا توکیو

(گویند)

کوئند
چهارم کت کره است که پای تخت آن در سهول
سهول کوئند

پنجم در جنوب هند چین است که شهری بزرگ آن مانولی است
و هوووه و سانی کون و سنگا پور و بانگلور
ششم هندوستان که پای تخت آنرا کلکته میگویند
و شهری بزرگ آن معنی و مدرس است

هفتم قفغانستان که پای تخت آن کابل است
هشتم ترکستان که پای تخت آن بخارا است
نهم ایران که وطن عزیز است و در آنجا متولد شد
و زندگانی میکنیم پای تخت آن طهران است و شهری بزرگ
آن تبریز است و مشهد و صفهان و شیراز

دهم در مغرب قطاریه که پای تخت آن قلین است
 یازدهم آبسای شانی که شهرای مدائن از قیر است و
 دمشق و بیت المقدس
 دوازدهم عربستان که شهرای مدائن که معظمه
 و مدینه طیبه است

۲ اُروما

س مدد اُروما پارسیان کند

ج اُروما از طرف شمال مدد است قباویس جنوبی و

از طرف شرق قطعه آسیا و از طرف غرب قباویس طلسم از طرف

جنوب بحر اریض متوسط و بحر اسود

س مملکت مدد اُروما و شهری بزرگ آنرا شب ارید

ج در غرب آن مملکت جمهوری فرانسه که پایتخت

آن پاریس است

دویم مملکت انگلیس که دو جزیره بزرگ است و پایتخت آنرا

لندن است

سیم مملکت بلژیک که پایتخت آن بروکسل است

چهارم مملکت هولند که پایتخت آن لا هه است

پنجم در وسط اردو مملکت آلمانی که پای تخت آن برلین است
 ششم مملکت اطرشیا یا اوستیریا که پای تخت آن
 وین است و ابرانیا آتریا وینه بگویم
 هفتم جمهوری سوئیس که پای تخت آن برن است
 هشتم در سمت شمال مملکت دانمارک که پای تخت آن
 کپنهاگ است

نهم دهم در مملکت سوئد و نروژ که پای تخت آنها
 استکهلم و کریستیانیا است
 یازدهم در مشرق مملکت روسیه که پای تخت آن پترز
 بورغ است

دوازدهم در جنوب مملکت اسپانی که پای تخت آن مادرید
 سیزدهم مملکت پرتغال که پای تخت آن لیسبون است

چهاردهم مکت ایتالیا که پای تخت آن رُم است
پانزدهم مکت عثمانی که پای تخت آن اقسطنطنیه

اسلامبول میگویند

شانزدهم مکت یونان که پای تخت آن اطانته است
هفدهم مکت رومانی با اسلاق و بعد آن که
پای تخت آن بخارست است

هجدهم مکت سرستان که پای تخت آن بکراود است
نوزدهم مکت قراطاع که پای تخت آن ستینیه است

۳. اسیات

س حدود اسیه قیاسا پان کسید

ج اسیه قیاسا از طرف شمال محدود است ببحر اقیانوس

و از طرف مشرق ببحر حمه یا قلزم و قیاسا هند و از طرف

جنوب و مغرب قیاسا اسیا

س مملکت عمده اسیا و شش ملی بزرگ آنرا بشمارید

ج اول در شمال مملکت مرکش که پایتخت آن فاس

است

دویم مملکت انجریه که پایتخت آن انجریه است

سبیم مملکت طونس که پایتخت آن طونس است

چهارم طرابلس عرب که پایتخت آن طرابلس است

پنجم مصر که پایتخت آن مصر قاهره است و از کابل

(منتهی)

ششم قاهره کینه دشمنان اسکندریه است
 ششم در شرق حبشه که پایتخت آن جندار است
 هفتم ملک زنگبار
 هشتم ملک موزامبیک که پایتخت آن موزامبیک است
 نهم در غرب سیکال که شهر مدائن سن لوی است
 سودان که شهر مدائن نمبوکتو است
 دهم ملک کفیه متفق با مجلس
 یازدهم ملک گونگو متفق بر نوب
 دوازدهم در وسط ملک آزاد گونگو که پایتخت آن نومبا
 سیزدهم در جنوب مهاجر نشین راس عشم منجر که پایتخت
 آن کاب است
 چهاردهم و پانزدهم دو ملک جمهوری ترانسوال و اراثر

(۱۳)

تأخر دهم جزیره ماداکاسکار که در شرق هند واقع شد
و پای تخت آن تاناناریو است

۴. امریکا

س حدود امریکا را سپان نمایند

ج امریکا محدوده است از طرف شمال باقیاتونس جنوب شمالی و از طرف

شرق مکزیک و از طرف جنوب و غرب باقیاتونس که بر آب بحر مدیترانه

س مالک نموده و شهری بزرگ امریکا را بنام ریو

ج در امریکا می باشد

آدل ارض آلاسکا

دویم جزیره گراند

سیم کانادا! امریکا می انگلیس

چهارم دول متحد و شمالی که باقی است آن و انگلیس

و اما بر اینان پشته ای آنجا را یکی دنیای میگویند شهرهای نموده است

نویز و زنگ است و شیکاگو

چاردهم مکت بلبویه که پای تخت آن لا مازت
 پانزدهم مکت شیل که پای تخت آن ساقیا گوا
 شانزدهم مکت آرژانتین که پای تخت آن بود نور
 هجدهم مکت پاراگوئه که پای تخت آن
 استمپیون است
 بیستم مکت اوگوئه که پای تخت آن
 مونته ویدئو است

۵. اقیانوسیه

س محدوده اقیانوسیه را بیان نماید

ج اقیانوسیه از طرف مغرب نزدیک می شود به آسیا و آفریقا

هند و از طرف شرق امریکا و از طرف جنوب قاره یونس جنوبی

محدود می گردد این قسمت پنجم عالم مرکب است از قاره یوسیم کانتارا

استرالیا یا هولند جدید منیشا و از برای بسیاری که در طرف

آن واقع شده اند

س ممالک و شهرهای محدوده اقیانوسیه که امپراطور

ج اول قاره یونیه که آنرا استرالیا و

هولند جدید نیز می گویند و شهرهای محدوده آن سیدنی

و ملبورن است

دویم جزایر مالزیه که مشهوره آنا در جزیره جاوه
موسوم بطاویه است و در جزیره لوسن موسوم مانسلا
سیم جزایر پولنیزیه